

**ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ:
กรณีศึกษานักศึกษาวิชา RSU 101 ธรรมาธิปไตย สถาบัน General Education มหาวิทยาลัยรังสิต**

**The Effectiveness and Efficiency of Educational Media in Preparation for the Curriculum
Relating to Media Literacy: A Case Study of Students from RSU 101 Dharmacracy General
Education Institute of Rangsit University**

ทอแสงรัศมี ถิณะแก้ว

Torsangrasmee Teetakaew

รองคณบดี สถาบัน General Education มหาวิทยาลัยรังสิต

Deputy Dean of General Education Institute, Rangsit University

E mail: torsangrasmee.t@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา 2) ดำเนินการประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ภายใต้แนวคิด การรู้เท่าทันสื่อ และการวิเคราะห์สื่อด้วยทฤษฎีวิพากษ์ โดยมีประชากรของการวิจัย คือ นักศึกษาวิชา RSU101 ธรรมาธิปไตย สถาบัน General Education มหาวิทยาลัยรังสิต ภาคเรียนที่1 ปีการศึกษา 2560 ที่เรียนเกี่ยวกับ “การรู้เท่าทันสื่อ” จำนวน 252 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้น แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การจัดกิจกรรม ด้วยสื่อการสอน และให้นักศึกษาเป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เรื่องการรู้เท่าทันสื่อในชั้นเรียน และแบบสอบถาม เพื่อสำรวจประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 200 คน สถิติที่ใช้ในงานวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยข้อค้นพบประการสำคัญของงานวิจัยนี้ คือ “ความสามารถของนักศึกษาในการเป็นผู้ผลิตสื่อดิจิทัล” จากการมอบหมายให้นักศึกษาเป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ที่สามารถปรับรูปแบบในการเผยแพร่ในสื่อดิจิทัลได้หลากหลายช่องทาง นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ โดยสามารถผลิตรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อได้ดี นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ไม่มีกลุ่มใดมีปัญหาในการเป็นผู้ผลิตสื่อ โดยผลิตจากอุปกรณ์สมาร์ตโฟน และกล้องถ่ายภาพดิจิทัล และทำการตัดต่อโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ส่วนผลการสำรวจด้วยแบบสอบถามพบว่า นักศึกษามีความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ 7.54 คะแนน ถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง ความเข้าใจเรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ 8.77 คะแนน อยู่ในระดับมาก และประโยชน์ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$) ส่วนการนำไปใช้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$)

คำสำคัญ: การรู้เท่าทันสื่อ สื่อดิจิทัล สื่อวิทยุและ โทรทัศน์ในยุคดิจิทัล.

Abstract

This research aims to study 1) students' knowledge and understanding of media literacy 2) explore the efficiency and effectiveness of media in teaching literacy matters under the theories of understanding media including critical analysis. Participants in this study included 252 students studying media literacy in RSU101 class at General Education, Rangsit University. The methodology applied purposive sampling divided into two phases: organizing educational media activities and having students produce television programs about media literacy in class. In addition, a survey on the effectiveness and efficiency of educational tools for teaching media literacy was completed by 200 students. The statistics and quantitative data in the research was analyzed by using an analytical software along with the descriptive statistics concept to calculate the frequency, percentage, average, and standard deviation. The findings of this research point to "the ability of students to create digital media production" from being assigned to producing a television program with flexible forms of communication in digital media. Students have knowledge and understanding of media literacy and they are able to produce television programs with a content based on media literacy. There are no students encountering any problems of producing the program. The students used digital cameras, smartphones, and editing software to produce their programs. The survey results shows that students have knowledge of media literacy with an average score of 7.54 for moderate knowledge of media literacy and the average score of 8.77 for extensive understanding in regard to media literacy. The overall score for benefits of media literacy is ($\bar{X} = 4.27$) and the overall score for applying knowledge of media literacy is ($\bar{X} = 4.04$).

Keywords: Media literacy, Digital Media, Radio and Television in the digital era.

1. บทนำ

ปี พ.ศ. 2560 เป็นปีที่สี่ของการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์ไทยจากระบบแอนะล็อกสู่ระบบดิจิทัล ทำให้ระบบโทรทัศน์ของประเทศไทย มีจำนวนช่องทีวีที่เพิ่มมากขึ้น จาก 6 ช่อง (ช่อง 3, 5, 7, 9, 11 และไทยพีบีเอส) มาเป็น 48 ช่อง โดยใช้เงินมูลค่านับแสนล้านบาทเพื่อลงทุนเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตและออกอากาศของสื่อโทรทัศน์ ทั้งจากการจัดประมูลคลื่นความถี่และลงทุนของสถานีโทรทัศน์ และผู้ผลิตรายการต่างๆ อันมีเป้าหมายเพื่อให้รายการโทรทัศน์มีคุณภาพ ทั้งในด้านระบบการส่งสัญญาณและมีความคมชัดของภาพและเสียงเพิ่มขึ้นในระดับสูง (High Definition [HD]) และเป้าหมายประการสำคัญ คือ คุณค่าของเนื้อหาที่น่าสนใจที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม การศึกษาสภาพการณ์ของสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทยในช่วงแรกของการเปลี่ยนผ่านนี้พบว่าสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลยังไม่ได้ใช้ศักยภาพของระบบใหม่นี้ได้อย่างเต็มที่ ทำให้รูปแบบรายการต่างๆ ของสถานีโทรทัศน์ดิจิทัล ยังไม่หลุดไปจากรูปแบบรายการและเนื้อหารายการที่มีอยู่แล้วในช่องทีวีระบบแอนะล็อกและระบบดาวเทียม ซึ่งเกิดจากสาเหตุสำคัญคือ การลงทุนในการประมูลช่องดิจิทัล และการลงทุนด้านบริหารจัดการของช่องดิจิทัลเป็นงบประมาณมหาศาล ทำให้การผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลจำเป็นต้องมีเป้าหมายเพื่อหารายได้จากการโฆษณาเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายในบริบทของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ช่องทีวีดิจิทัลที่เกิดขึ้นในช่วงแรก จึงเป็นสื่อพาณิชย์ที่มีที่มาจากช่องทีวีระบบเดิม หรือผู้ผลิตรายการ

โทรทัศน์รายใหญ่ ซึ่งจัดอยู่ในประเภทสื่อพาณิชย์เช่นกัน ทำให้รายการโทรทัศน์ที่เน้นสาระความรู้สำหรับคนกลุ่มน้อยของสังคม ได้แก่ ผู้สูงอายุ เด็ก ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส มีน้อย (ทอแสงรัศมี ถิระแก้ว, 2559) ซึ่งสะท้อนว่ารายการประเภทบันเทิงมีจำนวนมากกว่า และนำมาสู่การตั้งคำถามว่า เนื้อหาสาระที่ถูกนำมาเสนอนั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

ท่ามกลางสภาวะดังกล่าว การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ได้กลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในแวดวงวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ โดยเป็นการให้ความรู้แก่ผู้รับชมรายการให้มีความเข้าใจ เข้าถึง และมีส่วนร่วมกับสื่อที่ถูกเผยแพร่ ทั้งนี้ ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งได้ถูกระบุไว้ในยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชนขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งอยู่ในกรอบแนวคิดของ “การส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและการเสริมสร้างสมรรถนะในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน” โดยมีหลักการหนึ่งระบุว่า “การยกระดับความรู้ทันสื่อให้สูงขึ้น” ส่งผลให้ประเทศสมาชิกนานาประเทศของยูเนสโก ได้ขานรับหลักการนี้และนำไปขับเคลื่อนประเทศของตน จากนั้น ในปี ค.ศ. 1982 องค์การยูเนสโก ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษารู้อ่านสื่อโดยกำหนดไว้ในปฏิญญา Grunwald (Grunwald Declaration) ว่า “เราต้องเตรียมเยาวชนสำหรับการอยู่ในโลกของอิทธิพลจากภาพ คำและเสียง” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษารู้อ่านสื่อของประชาชน... และในการประชุม ณ กรุงปารีสในปี ค.ศ. 2007 องค์การยูเนสโก ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาจากปฏิญญา Grunwald เป็น “The Paris Agenda” ซึ่งประกอบด้วย 12 ข้อเสนอสำหรัการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อเพื่อส่งเสริมการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ การศึกษารู้อ่านสื่อจึงถูกจัดวางให้อยู่ในกรอบแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับวัยและครอบคลุมทุกสื่อ โดยให้ความสำคัญในการสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนภายในองค์กรระหว่างประเทศให้มีความชัดเจนขึ้น ทุกประเทศต้องเพิ่มความตระหนักและผลึกกันให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจทางกฎหมาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในระบบการศึกษารวมถึงนักเรียนในวัยในสังคม ทักษะพื้นฐานและระบบการประเมินควรได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาและวิธีการสอนที่เหมาะสม และควรจะบูรณาการเข้าไปในหลักสูตรฝึกอบรมครู ซึ่งในปี ค.ศ. 2008 ยูเนสโก ได้จัดพิมพ์ข้อเสนอสำหรับการฝึกอบรมครูเกี่ยวกับการศึกษารู้อ่านสื่อที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมได้ทั่วโลก (UNESCO, 2007) โดยความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ นั้น ได้ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านการวิจัยด้านวิชาการ การจัดประชุมสัมมนา เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร จนกลายเป็นความรู้เท่าทันสื่อใหม่ (New Media Literacy) และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Media Literacy) ซึ่งได้กลายเป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน สำหรับทั้งผู้เรียนและผู้สอนในโลกยุคปัจจุบัน

สำหรับการเรียนการสอนของสถาบัน RSU General Education นั้น มีรูปแบบการสอนที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์สื่อ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญที่สุดของการรู้เท่าทันสื่อ เพราะลักษณะทางประชากรของนักศึกษารุ่นใหม่ ในยุคสื่อดิจิทัลนั้น พบว่า มีความสนใจในการใช้สื่อเพื่อค้นหาข้อมูลข่าวสารความรู้อยู่เสมอ ดังนั้น การสอดแทรกความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในกิจกรรมการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยนักศึกษาสามารถวิเคราะห์เนื้อหาที่แท้จริงที่สื่อต้องการนำเสนอ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของสื่อชนิดนั้นๆ ตัวอย่างเช่น เจ้าของสื่อ ผู้สนับสนุนสื่อ ซึ่งมีผลต่อความคาดหวังในการสื่อสาร ด้วยเหตุนี้ การรู้เท่าทันสื่อ จึงเป็นแนวคิดที่สำคัญอย่างยิ่งของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถเลือกเปิดรับเนื้อหาสื่อโดยไม่ถูกรอบงำจากสื่อ แต่หากสามารถวิเคราะห์ และนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม และการสำรวจประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนก็เป็นเรื่องจำเป็นในการวัดผลของการใช้สื่อการสอนด้วย จึงเป็นเรื่องที่น่ายินดีอย่างยิ่ง

ที่สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อของประชาชนในวัยต่างๆ ตลอดจนการส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ทางสังคมในการจัดทำคำรา คุ่มือ เอกสารต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่ออีกด้วย

สำหรับงานวิจัยเล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการของ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจาก กสทช. ในการศึกษาประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการผลิตสื่อที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และยังกระตุ้นให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเป็นผู้ที่ผลิตสื่อการสอนได้เอง รวมถึง ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาสื่อการสอนและหลักสูตรการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งผู้วิจัยหวังว่า ไม่เพียงแต่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และของสถาบัน RSU General Education เท่านั้น แต่ควรบรรจุหรือสอดแทรกไปในทุกวิชา เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาและผู้สอน และประชาชนผู้รับสาร ซึ่งผลสุดท้ายคือความตื่นตัวของผู้ผลิตสื่อ โดยเฉพาะการผลิตรายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพและประโยชน์ต่อการนำเสนอผู้รับสาร ได้อย่างแท้จริง คู่มาต่อการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมสื่อดิจิทัลของประเทศไทย.

2. วัตถุประสงค์

1. ศึกษาความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา
2. สำรวจประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ที่มีการเก็บข้อมูลทั้งปริมาณและคุณภาพ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวัตถุประสงค์ และ วิธีการวิจัยเป็นไปตามข้อตกลงของผู้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาที่เรียนวิชา RSU 101 ธรรมาธิปไตย ของสถาบัน RSU General Education ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 252 คน โดยนักศึกษาทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และการผลิตสื่อการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และผู้วิจัยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 200 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาที่สมัครใจในการตอบแบบสอบถามเพื่อสำรวจประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการนำสื่อการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ไปใช้ในชั้นเรียน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ส่วน คือ 1) กิจกรรมการเรียนการสอนและการผลิตสื่อการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ 2) แบบสอบถามสำรวจประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการนำสื่อการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามกรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self-administered Questionnaire) โดยแบบสอบถามที่ใช้ปรับมาจาก แบบสอบถามของงานวิจัยเรื่อง งานวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้เท่าทันสื่อ: ประโยชน์และการ

นำไปใช้ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม” ประกอบด้วยข้อความ 6 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ตอนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับการนำไปใช้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ตอนที่ 6 เป็นความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับประโยชน์และการนำไปใช้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ

การแปลความหมายของข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ มีดังนี้

1) ความรู้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อและความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ใช้เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยความรู้ / ความเข้าใจ ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 8.00 ขึ้นไป หมายถึง มีความรู้/มีความเข้าใจ ระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 5.00 – 7.99 หมายถึง ความรู้/มีความเข้าใจ ระดับปานกลาง และคะแนนเฉลี่ย ต่ำกว่า 5.00 หมายถึง มีความรู้/มีความเข้าใจ ระดับน้อย

2) ประโยชน์ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อและการนำไปใช้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง มาก ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง น้อย ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง น้อยที่สุด

3.3 การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1) กิจกรรมการเรียนการสอนและการผลิตสื่อการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ในวิชา RSU 101 ธรรมาธิปไตย นั้น มีหลักการสำคัญที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนของสถาบัน RSU General Education คือ การให้ผู้เรียน เป็นผู้ที่กำหนดความสนใจในหัวข้อที่จะศึกษา และค้นหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้ นักศึกษาได้ค้นหาความหมายของธรรมาธิปไตย และเสนอแนวความคิดการพัฒนาประเทศ จากการเรียนรู้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านนิเวศวิทยาหรือสิ่งแวดล้อมในบริบทที่เหมาะสมกับสถานการณ์ (Ecology) เศรษฐกิจ (Economy) สังคมและวัฒนธรรม (Culture) และการเมือง (Politic) โดยใช้สื่อดิจิทัล เป็นเครื่องมือ และแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ โดยแบ่งกิจกรรมที่ทำเป็นรายสัปดาห์ รวม 16 สัปดาห์ โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ฝึกวิเคราะห์ด้วยตัวแบบ TAP Model (Considine, 2009) และการผลิตรายการโทรทัศน์ต้นแบบภายใต้ประเด็นที่นักศึกษาสนใจ และการทำรายการต้นแบบเป็นสื่อการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยได้แบ่งการทำกิจกรรมตามสัปดาห์ของการเรียนการสอน คือ กิจกรรมในสัปดาห์ที่ 1-6 นั้น ผู้สอนได้บรรยายสรุปแนวทางการวิเคราะห์เนื้อหาสื่อ (Content Analysis) ตามทฤษฎีวิพากษ์ และให้นักศึกษาวิเคราะห์สื่อ ตั้งแต่การคัดเลือกแหล่งที่มาของสื่อ สารที่นำเสนอ และเป้าหมายที่แท้จริงของการสื่อสาร ในประเด็นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยในสัปดาห์ที่ 7 จัดกิจกรรม “วัฒนธรรม: กิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ การวิเคราะห์การละเมิดสิทธิในรายการโทรทัศน์” โดยผู้สอนได้ให้นักศึกษาคิดตามเลือกรับชมรายการโทรทัศน์ที่นักศึกษาเห็นว่ามีการนำเสนอเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิผู้อื่น หรือมีเนื้อหาไม่เหมาะสมมาคนละ 1 รายการ เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ผู้สอนได้ทำการบรรยายสรุปแนวทางการรู้เท่าทันสื่อ ด้วยคำถามหลัก 5 คำถาม ตาม TAP โมเดล จากนั้น ให้นักศึกษาลองวิเคราะห์ตัวอย่างรายการ Thailand Got Talent ตอน สิทธิทะเล เอ็มเมอร์ลิ่ง เพื่อทดสอบความเข้าใจในการใช้โมเดลการวิเคราะห์ ในสัปดาห์ที่ 8 ให้นักศึกษาจับกลุ่มผลิตรายการโทรทัศน์ต้นแบบของการให้ความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ และนำมาเสนอผลงานในสัปดาห์ที่ 9 ในกิจกรรม

“คนดี สื่อดี สังคมดี” ให้นักศึกษานำเสนอรายการโทรทัศน์ รอบที่ 1 และนักศึกษากลุ่มที่ผ่านการคัดเลือกรอบที่ 1 จัดทำสื่อการสอน เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ โดยใช้เวลาผลิต 2 สัปดาห์ เพื่อนำเสนอในรอบที่ 2 ในสัปดาห์ที่ 12 โดยได้บันทึกเทปรายการที่สตูดิโอ 3 อาคารดิจิทัลมีเดีย มหาวิทยาลัยรังสิต โดยเป็นการบันทึกรายการเพื่อนำไปออกอากาศจริงผ่านรายการ Wisdom News ของสถานีโทรทัศน์อาร์เอสยูวิสดอมทีวี ซึ่งเป็นทีวีภายในมหาวิทยาลัยรังสิตด้วย เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคัดเลือกกลุ่มที่นำเสนอผลงานได้ชัดเจนและเหมาะสมในการเป็นสื่อการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ

2) แบบสอบถามสำรวจประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการนำสื่อการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ไปใช้ในชั้นเรียน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในสัปดาห์สุดท้ายหลังจากจัดกิจกรรมผลิตสื่อ โดยให้นักศึกษาทำแบบสอบถามด้วยตนเองพร้อมกันในห้องเรียน โดยใช้ google form ทำให้สามารถบันทึกคำตอบของนักศึกษาได้ทันที เพื่อให้แน่ใจว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อมูลที่เป็ประโยชน์จริง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งตามกิจกรรมคือ

1) กิจกรรมการเรียนการสอน และการผลิตสื่อเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ให้นักศึกษาอัพโหลดไฟล์ผลงานลง YouTube Channel และ Facebook ของสถาบัน Gen.ed. และส่ง link ให้ผู้วิจัย เพื่อทำการแยกหมวดหมู่ประเด็นที่นำเสนอในผลงาน

2) แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจาก google drive การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลการดำเนินการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ในวิชา RSU 101 และการผลิตสื่อการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ และผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาคำความรู้สึกความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา

การศึกษาคำความรู้สึกความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการใช้หลักการวิเคราะห์สื่อด้วยตัวแบบ TAP และการวิเคราะห์สื่อด้วยทฤษฎีวิพากษ์ และการกำหนดให้นักศึกษาเป็นผู้ผลิตสื่อโทรทัศน์เพื่อนำเสนอความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ เนื่องจากนักศึกษาได้ทำการสรุปเนื้อหาที่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ ได้อย่างเหมาะสม ทั้งการอ้างอิงองค์ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ ความสำคัญของสื่อและบทบาทของสื่อโทรทัศน์ การใช้ทฤษฎีวิพากษ์วิเคราะห์สภาพการณ์ของสื่อโทรทัศน์ และการใช้หลักกฎหมายต่อสื่อมีการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม หรือละเมิดสิทธิผู้อื่น นอกจากนี้ การผลิตรายการโทรทัศน์ให้เป็นสื่อการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างยังพบว่า การที่นักศึกษาให้ความสนใจ กระตือรือร้นในการเป็นผู้ผลิตสื่อ และมีความสามารถในการค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ การคัดเลือกตัวอย่างรายการโทรทัศน์ที่เข้าข่ายละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ผิดจรรยาบรรณ หรือให้ข้อมูลเป็นการโฆษณาเกินจริงได้นั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจของนักศึกษาในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อได้ในเบื้องต้น และ

ยังสามารถเชื่อมโยงสื่อโทรทัศน์ไปสู่สื่อดิจิทัลในช่องทางอื่น ๆ ได้ โดยในการผลิตรายการรอบที่ 1 นั้น นักศึกษาทั้งหมดในชั้นเรียน ได้จับกลุ่ม กลุ่มละ 5 – 10 คน ได้ทั้งหมดจำนวน 45 กลุ่ม แบ่งเป็น ประเด็นสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการจัดการเรื่องขยะ การอนุรักษ์พลังงาน การปรับพฤติกรรมของตัวเองจำนวน 22 กลุ่ม ประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างถูกวิธี และปัญหาการละเมิดสิทธิของผู้อื่น จำนวน 20 กลุ่ม นอกจากนั้นเป็นประเด็นด้านเศรษฐกิจ 2 กลุ่ม และการเมือง 1 กลุ่ม โดยนักศึกษาให้เหตุผลว่า สนใจประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรม เพราะเป็นเรื่องที่พบเจอในชีวิตประจำวัน เป็นปัญหา และต้องการสร้างจิตสำนึกในการแก้ไข แต่เนื้อหา และรายการโทรทัศน์ประเภทนี้มีน้อย ขณะที่ประเด็นด้านเศรษฐกิจและการเมืองมีการนำเสนอซ้ำในรายการโทรทัศน์ปัจจุบันอยู่แล้ว แต่นักศึกษากลับรู้สึกว่าเป็นเรื่องไกลตัว ไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพวกเขา การให้ความคิดเห็นกลุ่มในชั้นเรียนสรุปว่า การทำให้สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมน่าอยู่ นั้นสามารถทำได้ทันทีด้วยตนเอง ต่างกับเรื่องการเมือง ที่ปัจจุบันทำอะไรไม่ได้เนื่องจากเป็นเรื่องของกลุ่มผู้บริหารประเทศซึ่งกุมอำนาจค่อนข้างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด และยึดพื้นที่รายการโทรทัศน์ในการสร้างความนิยมให้กับการบริหารประเทศของตนเอง

สำหรับรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ที่ส่งมานั้น ทางทีมผู้สอนได้ร่วมกันคัดเลือกกลุ่มที่ผลิตรายการได้น่าสนใจ และคัดเลือกตัวแทนนักศึกษาเพื่อทำการผลิตสื่อการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อในรูปแบบสื่อดิจิทัลในรอบที่ 2 ได้ นักศึกษาจำนวน 7 กลุ่ม โดยในรอบนี้ ทุกกลุ่มต้องผลิตรายการที่เน้นเนื้อหาการเรียนรู้เท่าทันสื่อ โดยมีนักศึกษาที่ผ่านเข้ารอบ และนำเสนอการเรียนรู้เท่าทันสื่อในประเด็นที่แตกต่างกันไป ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงหัวข้อการผลิตสื่อการสอนเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ แยกตามหัวข้อที่นักศึกษาสนใจ (ที่มา: YouTube RSU Gen.ed. รู้เท่าทันสื่อ RSU101 ธรรมาธิปไตย เทอม 1/2560)

กลุ่ม	ประเด็นหลัก	รายละเอียด
1.	ใช้คลิปรายการแฉวงการบันเทิง ที่โจมตีบุคคลที่สามในทางที่ไม่ดี	สมมติบทบาทให้นักศึกษาเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายในการวิเคราะห์ว่า รายการโทรทัศน์ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย ซึ่งมีผลทางกฎหมาย มีความผิด มีโทษ
2.	ความสำคัญของสื่อในชีวิตประจำวัน หน้าที่สื่อที่เหมาะสม และความเหมาะสมในการใช้คลิป วิดีโอ และการเรียนรู้เท่าทันสื่อ	มีการยกงานวิจัยว่าครัวเรือนไทยมีทีวีเป็นส่วนใหญ่ แต่สื่อมักนำเสนอข่าวในแง่ลบ และการใช้ภาพข่าวความรุนแรงมากเกินไป การขาดการเซ็นเซอร์จนกลายเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีของสังคม แต่ผู้ผลิตรายการมุ่งหวังเพียงเรตติ้ง รายการเท่านั้น
3.	บทบาทของสื่อ และการเรียนรู้เท่าทันสื่อ	ให้ระวิงการใช้สื่อเป็นเครื่องมือของผู้บริหารประเทศ ดังนั้น ประชาชนควรพิจารณาข้อมูลว่ามาจากไหน ผู้ส่งสารเป็นใครและต้องการอะไร สื่อเป็นเหมือนดาบสองคม ทำให้เราเข้าใจข่าวสาร แต่ก็มีประเด็นแอบแฝง โดยเฉพาะสื่อที่มีความเอนเอียงเลือกข้างทางการเมือง เช่น สื่อโทรทัศน์ของอเมริกา แต่สื่อก็มีประโยชน์ในการให้ความบันเทิงได้
4.	การเรียนรู้เท่าทันสื่อวิทยุโทรทัศน์ โดยยกตัวอย่างรายการ 2 รายการ	รายการ Debate ที่ใช้ประเด็นความเดือดร้อนแบบมีคู่กรณีมาแสดงความคิดเห็นในรายการและให้ประชาชนโหวตว่าเชื่อฝ่ายไหน ซึ่งบางตอน คู่กรณีมาฝ่ายเดียว ทำให้ไม่ยุติธรรมในการโยนประเด็นให้ผู้อื่นตัดสินใจ รายการ โหนกระแส ตอน โป้ อานนท์ กับแก๊ง ลายพราง ซึ่งมีการทะเลาะกันหลังรายการ และรายการก็นำภาพมาออกอากาศ ซึ่งไม่เหมาะสม

กลุ่ม	ประเด็นหลัก	รายละเอียด
5.	เนื้อหารายการที่เหมาะสมสำหรับคนแต่ละช่วงวัย	รายการโทรทัศน์ที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก วัยรุ่น วัยชรา มีผลต่อพัฒนาการ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ การทำงาน อารมณ์ พฤติกรรม และโรคทางจิต ส่วนผู้สูงอายุต้องระวังการได้รับข้อมูลด้านสุขภาพที่มาจากแหล่งข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือด้วย
6.	ความสำคัญของการเลือกรับชมสื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์	มีการยกตัวอย่างการรู้เท่าทันรายการเรียลลิตี้โชว์ ว่ารายการเช่นนี้ ไม่ได้แข่งขันด้วยความสามารถอย่างเดียว แต่หากเป็นการแฝงด้วยการเรียกรกระแส ใช้ความสามารถแปลกๆ ของผู้คน มาเรียกรกระแสความนิยม ผ่านท่าทีของกรรมการ ซึ่งบางกรณีเป็นการแสดงออกเชิงเหยียดย่ำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
7.	ความมีประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือของข่าว	การนำเสนอข่าวในปัจจุบัน เน้นความเร็ว แต่ขาดการตรวจสอบไตร่ตรอง โดยเฉพาะรายการโทรทัศน์ที่เอาข่าวมาจากสื่อออนไลน์ ทำให้ผู้รับสารเกิดความสับสนในเรื่องเวลา และความถูกต้องของข้อมูล แต่ผู้ผลิตรายการไม่สนใจเพราะต้องการได้รับเรตติ้ง ดังนั้น สื่ออาจเป็นสร้างข่าว ซึ่งไม่ใช่เรื่องจริงได้ การรู้เท่าทันสื่อ คือ ใช้สื่ออย่างรู้ตัว และใช้สื่ออย่างตื่นตัว วิเคราะห์แยกแยะข้อมูล และผู้รับสารเป็นฝ่ายรุก สนใจหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล และทำเราใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในสังคมประชาธิปไตยด้วย

จากตารางที่ 1 มีข้อสังเกตจากการรูปแบบและเนื้อหารายการผลงานของนักศึกษาพบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ เนื่องจากนักศึกษาได้ทำการสรุปเนื้อหาที่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ ได้อย่างเหมาะสม โดยมีการเล่าถึง ความสำคัญของสื่อและบทบาทของสื่อโทรทัศน์ในปัจจุบัน มีการวิเคราะห์สภาพการณ์ของสื่อโทรทัศน์ด้วยหลักทฤษฎีวิพากษ์ (ความเป็นเจ้าของสื่อ สารที่สื่อ เป้าหมายที่แท้จริงของสาร) และมีการยกตัวอย่างการใช้ข้อมูลในการเอาผิด ในกรณีที่มีการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม หรือละเมิดสิทธิผู้อื่น ซึ่งปรากฏในสื่อโทรทัศน์

ทั้งนี้ ข้อค้นพบที่ได้จากผลงานของนักศึกษายังพบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยกับการใช้คลิปที่แชร์ผ่านสื่อออนไลน์มาใช้ในรายการโทรทัศน์ โดยมี 1 กลุ่มนำเสนอว่า การใช้คลิปที่เป็นภาพความรุนแรง หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยไม่มีการเซ็นเซอร์ ถือเป็นการผลิตสื่อที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างวิเคราะห์ว่า สื่อโทรทัศน์นำเสนอประเด็นเช่นนี้ เพื่อต้องการสร้างเรตติ้ง มากกว่าการสนใจประโยชน์ที่ผู้รับชมรายการควรจะได้รับ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมผลงานของนักศึกษาที่เข้ารอบ เผยแพร่ทาง YouTube และ Facebook ของสถาบัน Gen.ed. เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ร่วมกันคัดเลือกผลงานที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อการนำไปเป็นสื่อการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ โดยเกณฑ์การตัดสิน คือ เนื้อหาด้านการรู้เท่าทันสื่อ การสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำเสนอ เทคนิคการนำเสนอ ความน่าสนใจในการติดตามรายการ โดยกลุ่มที่ได้รับการคัดเลือก เพื่อใช้ผลงานเป็นสื่อการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ คือ ผลงานของ กลุ่ม ที่ 2 กลุ่มที่ 4 และกลุ่มที่ 7 โดยมีการนำเสนอเนื้อหาการรู้เท่าทันสื่ออย่างถูกต้อง เหมาะสมกับรูปแบบสื่อที่ใช้ และสื่อที่ผลิตมีความน่าสนใจในการติดตามรับชม

4.2 ผลการสำรวจประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ

ผลการสำรวจด้วยแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ยความรู้ 7.54 คะแนน ถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ เรื่องการเปิดรับข่าวสาร ที่นำเสนอ ทั้งในสื่อวิทยุโทรทัศน์ และอื่น ๆ จำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงที่มาของเจ้าของสื่อ แหล่งข่าว ที่มาของข่าว เพื่อเข้าใจเป้าหมายของเนื้อหาข่าวนั้น ๆ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข่าวการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือ ประเด็นสาธารณะต่าง ๆ เพราะข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอ นั้น อาจเป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารขององค์กรที่ผลิตสื่อ นั้น ๆ หรือแหล่งข่าวที่เป็นผู้สนับสนุนสื่อ นั้น ๆ รองลงมาคือ การเป็นผู้ผลิตสื่อ ผลิตรายการโทรทัศน์ โฆษณา หรือรายการสารคดีที่เกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง ต้องระวังในการคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอประเด็น และหากเป็นเรื่องของความบันเทิง ต้องระวังการละเมิดสิทธิของผู้อื่น และการขัดต่อหลักคุณธรรม จริยธรรม และประเด็น ด้านเทคนิคการผลิตสื่อ ขนาดภาพ มุมกล้อง การเชื่อมต่อภาพ การจัดแสงที่แตกต่างกันสามารถสร้างความหมายต่อสารที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างนี้ให้ความสนใจกับประเด็นเนื้อหาที่สื่อแนะนำ และภาพรวมของการนำเสนอ มากกว่าการมีความรู้ความเข้าใจในด้านการผลิตรายการ ซึ่ง เป็นองค์ความรู้ทางด้านนิเทศศาสตร์ ซึ่งทำให้มีข้อเสนอจากผู้วิจัยถึงการออกแบบการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักศึกษาคนอื่นที่ไม่ใช่คณะนิเทศศาสตร์ว่า ควรต้องเพิ่มความรู้พื้นฐานในด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ ไปในการทำสื่อการสอนหรือหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อด้วย

ส่วนในด้านความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจในระดับมาก (8.77 คะแนน ถือว่าอยู่ในระดับมาก) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ 3 อันดับแรก คือ การรู้จักเลือกใช้สื่อ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อ และเลือกเปิดรับสื่อเพื่อความบันเทิงได้อย่างสร้างสรรค์ขึ้น รองลงมา คือ การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารในสื่อ ได้ว่ามีปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่เข้ามามีอิทธิพลต่อองค์กรผลิตสื่อและการอธิบายได้ว่าสิ่งที่ข่าวเดียวกัน แต่สื่อต่างสำนักกันอาจนำเสนอข่าวแตกต่างกันออกไปนั้น เพราะแต่ละองค์กรสื่อมีจุดยืน จุดมุ่งหมาย ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจที่เข้ามามีอิทธิพลแตกต่างกันออกไป

การสำรวจประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ผ่านการสำรวจด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประโยชน์ของการรู้เท่าทันสื่อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$) โดยประโยชน์ของการรู้เท่าทันสื่อ 3 อันดับแรก อันดับ 1 นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของจรรยาบรรณวิชาชีพที่ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อต้องมี อันดับ 2 นักศึกษาเห็นความสำคัญของคุณค่า คุณธรรม จริยธรรม ที่บุคคลพึงมี ทั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคม อันดับ 3 นักศึกษาสามารถเลือกรับข่าวสารหรือเนื้อหาต่าง ๆ จากสื่อที่ดีที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อตัวนักศึกษาเองได้

การสำรวจการนำไปใช้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการนำความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับ 1 การผลิตเนื้อหาข่าวสารและสื่อที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชน สถานศึกษา หรือสังคมที่นักศึกษาอยู่ อันดับ 2 การแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่หลากหลาย ไม่เชื่อข้อมูลที่พบในทันที และตรวจสอบที่มาของข้อมูลว่าน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้เขียนเป็นใคร สารนั้นตรง

กับความต้องการหรือไม่ก่อนผลิตสื่อ อันดับ 3 คือการแสวงหาเนื้อหาข่าวสารที่ต้องการจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น รายการโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ และคัดเลือกข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ถูกต้อง และจัดการได้อย่างเป็นระบบ

5. การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาข้างต้นพบว่า การมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาอันเกิดจากกระบวนการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม และการที่นักศึกษาได้เป็นผู้ผลิตสื่อด้วยตนเอง ทำให้นักสามารถเป็นผู้ที่วิเคราะห์สื่อได้ด้วยตนเอง และยังเป็นผู้ผลิตสื่อที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ ที่ว่า การรู้เท่าทันสื่อ คือความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสื่อในรูปแบบที่หลากหลาย การรู้เท่าทันสื่อ คือแนวทางการศึกษาของศตวรรษที่ 21 แนวทางนี้ สร้างกรอบความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึง การวิเคราะห์ ประเมิน สร้าง และมีส่วนร่วมในการสื่อสารในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการพิมพ์ การบันทึกภาพเคลื่อนไหว และการเชื่อมสู่อินเทอร์เน็ต ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อนี้ คือทักษะสำคัญที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยในการที่จะแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นต่อสังคมด้วย (Aspen Media Literacy Leadership Institute, 1992) การที่นักศึกษามีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สื่อ เป็นผลจากการนำเอาแนวคิดจากทฤษฎีวิพากษ์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการเน้นการวิเคราะห์กระบวนการผลิตสื่อทั้งหมด ได้แก่ ช่องทางที่ออกอากาศ ผู้ผลิตรายการ ผู้สนับสนุนรายการ และผู้ดำเนินรายการ รวมถึงบริบทของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในขณะนั้น การที่นักศึกษารู้ว่าการเข้าใจเป้าหมายที่แท้จริงของสื่อที่นำเสนอผ่านรายการโทรทัศน์นั้นๆ ไม่อาจวิเคราะห์เฉพาะสารที่ถูกส่ง แต่ต้องเข้าใจสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในขณะนั้น โครงสร้างอำนาจทางการเมือง เช่น รัฐบาล และกลุ่มทุนอาจมีผลต่อการกำหนดประเด็นที่นำเสนอในสื่อ การวิเคราะห์ด้วยมุมมองทางสื่อและวัฒนธรรมศึกษา ตัวบท (text) หรือเนื้อหาที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติของผู้เปิดรับย่อมเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม และตัวบทเป็นภาพสะท้อนเชิงอุดมการณ์ของสื่อในสังคม ประเด็นเหล่านี้ คือ ผลที่แสดงถึงการมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ และยังสะท้อนประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่ออีกด้วย

6. บทสรุป

ข้อค้นพบประการสำคัญของการวิจัยนี้ คือ การใช้สื่อการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อที่หลากหลาย ในรูปแบบของสื่อดิจิทัล ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจได้ดี และการได้ลงมือผลิตสื่อเองนั้น ได้แสดงถึง“ความสามารถของนักศึกษาในการเป็นผู้ผลิตสื่อดิจิทัล” จากการจัดกิจกรรม “คนดี สื่อดี สังคมดี” ซึ่งเป็นการมอบหมายให้นักศึกษาเป็นผู้ผลิตสื่อโทรทัศน์ ที่สามารถปรับรูปแบบในการเผยแพร่ในสื่อดิจิทัลได้หลากหลายช่องทาง พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ไม่มีกลุ่มใดมีปัญหาในการเป็นผู้ผลิตสื่อ โดยนักศึกษาเลือกใช้อุปกรณ์ที่หลากหลายในการผลิตสื่อ ได้แก่ สมาร์ทโฟน กล้องถ่ายภาพดิจิทัล และทำการตัดต่อโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ที่สามารถดาวน์โหลดได้จากร้านค้าออนไลน์ ได้แก่ App Store หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งนี้ นักศึกษามี

ความสามารถในการเล่าเรื่อง คิดพล็อตเรื่อง ได้น่าสนใจ แม้จะไม่ได้ถ่ายทำรายการด้วยทีมผลิตรายการแบบมืออาชีพ แต่ก็สามารถผลิตรายการออกมาได้อย่างน่าสนใจ ทำให้งานวิจัยนี้ มีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ควรบรรจุความรู้เบื้องต้นในการผลิตรายการโทรทัศน์ลงไปหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อเติมเต็มความสามารถและทักษะด้านนิเทศศาสตร์ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการเข้าใจสื่อ และการเป็นผู้ผลิตสื่อดิจิทัลได้เอง

2) ควรผลักดันให้มีการเผยแพร่ความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักศึกษารุ่นใหม่ และประชากรวัยอื่นในสังคมไทย เพราะเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคสื่อในปัจจุบัน ทุกเพศ ทุกวัย

3) การกำหนดการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ไม่จำเป็นต้องเป็นนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์หรือครุศาสตร์เท่านั้น แต่ควรส่งเสริมให้เป็นวิชาพื้นฐานในหมวดการศึกษาทั่วไป 1 วิชา เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาด้านอื่นๆ ได้เลือกเรียนอีกด้วย

4) ควรมีการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอน หรือ การฝึกอบรม เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ สำหรับอาจารย์และบุคลากรด้านวิชาการในมหาวิทยาลัย ไม่จำกัดเฉพาะคณะนิเทศศาสตร์ หรือ ครุศาสตร์

5) ควรจัดอบรม เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ ให้กับบุคลากรในสายวิชาชีพสื่อมวลชน ควบคู่ไปกับเรื่องจรรยาบรรณสื่อมวลชน เพื่อเป็นการสร้างคุณภาพให้กับสื่อมวลชนไทย โดยเฉพาะสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในยุคดิจิทัล

7. กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณ บิดา มารดา นายประวิทย์ ถิละแก้ว และ ดร.ทอแสงรวี ถิละแก้ว ตลอดจนสมาชิกในครอบครัว ครู อาจารย์ กัลยาณมิตรและผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ช่วยผลักดันจนผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตผู้สนับสนุนทุนวิจัย (ประจำปี พ.ศ.2560) และสร้างเครือข่ายการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของสถาบัน RSU General Education และนักศึกษา วิชา RSU 101 ธรรมชาติปโตยภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 สำหรับความตั้งใจเรียน และความสนใจร่วมตอบแบบสอบถามและผลิตสื่อการสอนในรูปแบบสื่อดิจิทัล อันเป็นประโยชน์และการนำไปใช้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ เป็นอย่างดียิ่ง

8. เอกสารอ้างอิง

ทอแสงรัสมิ ถิละแก้ว . (2559). *การพัฒนารายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต. วิทยาลัยประชากรศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Aspen Media Literacy Leadership Institute. (1992). Media Literacy. [Online]. Available from:

<http://www.medialit.org/media-literacy-definition-and-more>. [12 October 2017].

Considine, D., Horton, J., & Moorman, G. (2009). Teaching and Reading the Millennial Generation Through Media Literacy. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* [Online], Available from:

http://moormangb.ced.appstate.edu/5730_s10/unit1/millennials_c_h_m.pdf. [2017, October 12]

UNESCO. (2007). *Media Literacy*. [Online]. Available from: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/media-development/media-literacy/unesco-global-mil-assessment-framework/> . [2017, October 12]

RSU Gen.ed. (2017). *รู้เท่าทันสื่อ RSU101 ธรรมดาชิปไทย เทอม 1/2560*. [Online]. Available from: https://www.youtube.com/watch?v=_O54141jeDM. [2017, December 1]

มหาวิทยาลัยรังสิต